

Gondolatok a főállású anyaságról

Mindenben a személyes tapasztalat kimondása az első lépés az őszinte párbeszédhez. Ezért azzal kezdeném, hogy az én életemben a GYET (gyermeknevelési támogatás, ami a főállású anyasághoz nyújt támogatást a legkisebb gyermek 8 éves koráig) többször megjelent, de minden alkalommal csupán pár hónapra. Minden alkalommal vagy tanultam, vagy valamilyen feladatot, munkát láttam el. Ugyanakkor tudom, hogy az anyukák sem egyformák, s sokan vannak köztük, akik számára ez hosszabb távon is megoldást jelenthet. Ehhez azt is hozzá kell tennem, hogy a GYET számunkra, nagycsaládok számára nagyon fontos egyrészt azért, mert a Nagycsaládok Országos Egyesülete (NOE) szakértői sokat tettek azért korábban, hogy ne segélyként adják, és szolgálati időt biztosítsanak. Másrészt azért is, mert a nagycsaláddal járó többlet terhek e támogatás révén mérséklődnek, s ezért komoly segítséget jelent a családok számára.

A NOE tagjainak véleménye

Szüleinktől három dolgot kapunk: az életet, a testi és a lelki gondoskodást. Akárhogy nézzük, az édesanyák dominálnak ebben, vagy már nem is annyira? Egy 2015-ös felmérés, amely a NOE tagok körében végzett kutatáson alapul az alábbiakat jelezte.

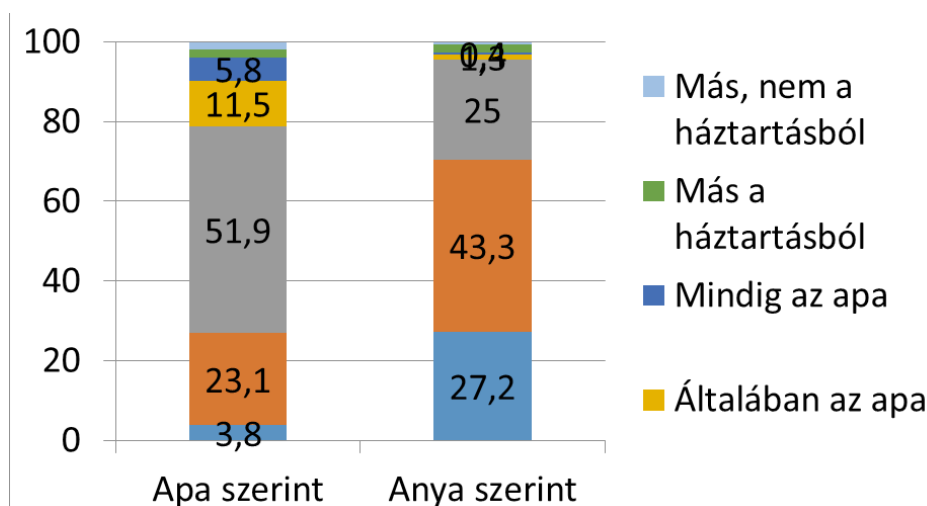
A férfiak szerint a házimunkát az esetek több mint a felében a két szülő megosztva végzi, a családok több mint a negyedében mindig vagy többnyire az anya. A nők

szerint azonban csak a családok negyedében oszlik meg a házimunka a két szülő között. Az anyák 70,5%-a érzi úgy, hogy mindig vagy általában nekik kell ellátniuk a házkörüli feladatokat.

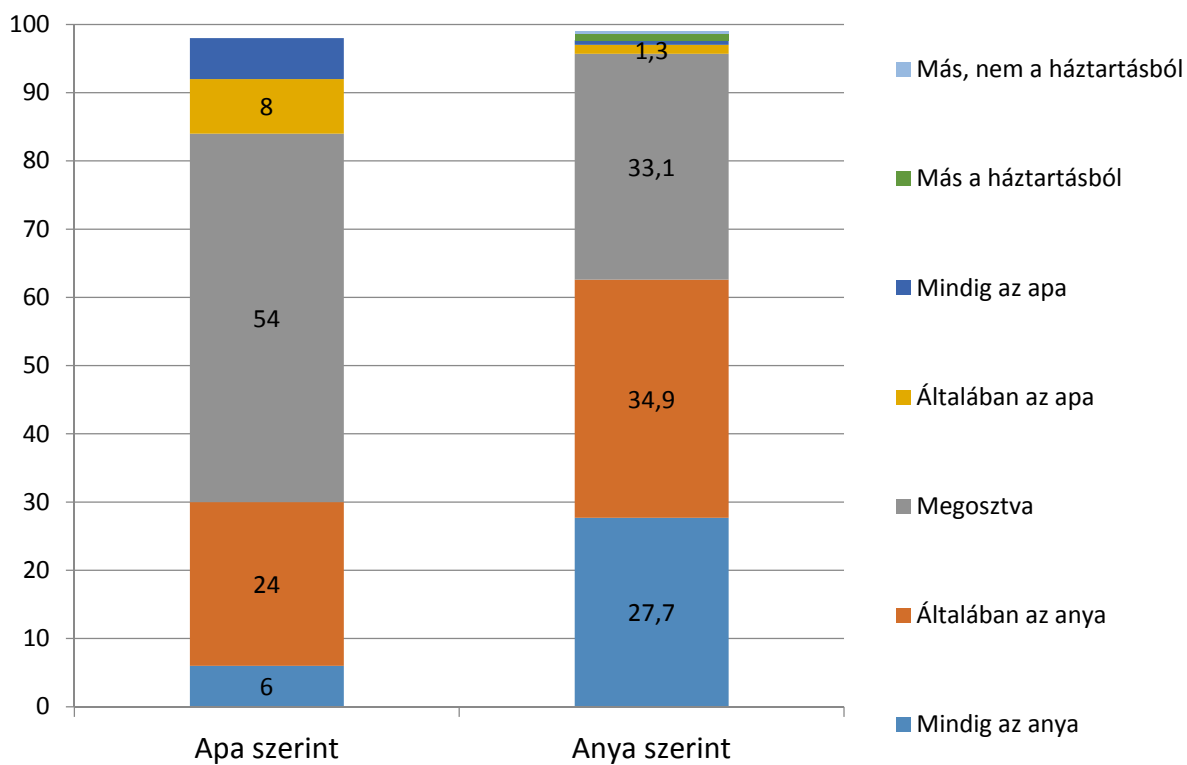
A kutatás megmutatta, hogy a nagycsaládokra nem jellemző, hogy a házimunka meghatározó részét a kiterjesztett család valamelyik tagja, vagy olyan személy végezze, aki nem a háztartásban él.

Ide kívánczik az is, hogy összességében az mondható, hogy a nagycsaládok jellemzően elégedettek a feladatok megosztásával, közülük a férfiak kicsit elégedettebbek. Az apák átlaga 10-es skálán 8,48 volt, az anyáké 7,49. Megfigyelhető, hogy az elégedettség mértéke abban az esetben volt a legmagasabb, amikor a szülők megosztva végzik a feladatokat. A közösen végzett munka tehát nagyobb elégedettséggel jár, mint amikor inkább a partner végzi a feladatok javát.

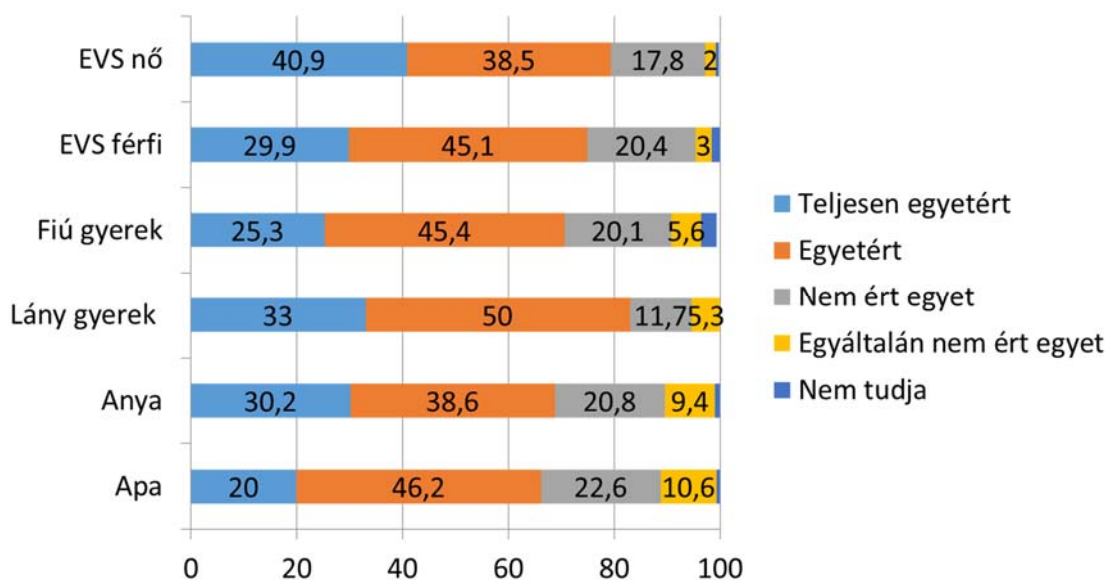
Érdekes volt látni, hogy a nagycsaládban élő szülők és gyermekeik máshogy gondolkoznak a szülői szerepekről. Míg az édesanyáknak és az édesapáknak csak közel negyede értett egyet azzal az állítással, hogy „lehet ugyan munkát vállalni, de amit egy nő igazán akar, az a család és a gyermek”, gyermekeik kétharmadrészt egyetértettek ezzel. Hogy mennyire nem könnyen eldönthető kérdés az édesanya részéről, hogy mennyi időt tölt a családi teendőkkel a munkahelyi feladatok rovására, különösen amíg kicsik a gyermekek, azt jelzi a gyermekek véleménye,

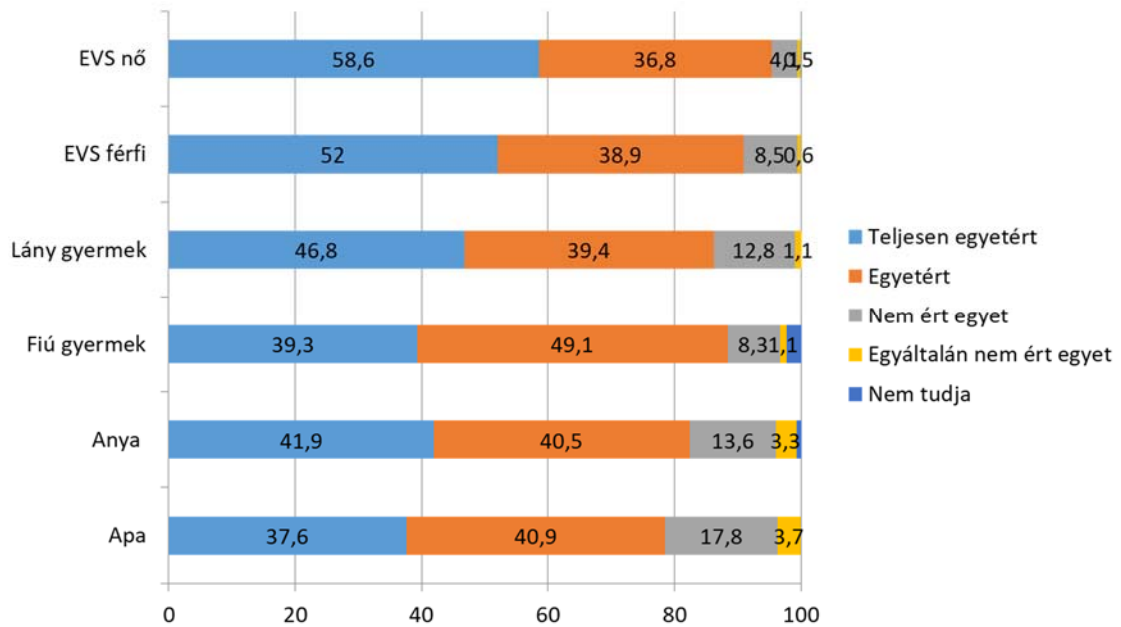
Ki végzi a házimunkát? (%)

Ki látja el a gyerekeket? (%)

Egy dolgozó anya éppoly meleg és biztonságot adó kapcsolatot tud kialakítani gyermekeivel, mint egy nem dolgozó (%)

Mennyire ért egyet azzal, hogy a férjnek és a feleségnek egyaránt hozzá kell járulnia a háztartás jövedelméhez? (%)

amely jelentősen eltér a szülőkétől. A megkérdezett gyermekek ugyanis, szemben a szüleikkel, többnyire úgy gondolták, hogy egy óvodás korú gyermek megszenvedi, ha az édesanyja fizetett munkát is végez. Egynegyedük teljesen egyetértett az állítással, míg további 43% úgy érzi, hogy az állítás inkább igaz. Ehhez a kétharmados arányhoz képest a szülőknek csak egyharmada gondolkozik így.

Ezzel ellentétes képet mutatnak a szülők és a gyermekek reakciói azzal az állítással kapcsolatban, hogy „egy dolgozó anya éppoly meleg és biztonságot adó kapcsolatot tud kialakítani gyermekeivel, mint egy nem dolgozó”. Ezzel az állítással az előzőekkel éppen ellentétesen nagyobb mértékben inkább a gyermekek értettek egyet, különösen a lánygyermekek, bár a szülőknek is kétharmada így gondolkozik.

A kutatás megmutatta, hogy a nagycsaládosok többsége, nagyjából háromnegyede egyetértett azzal, hogy a háziasszonyi élet épp annyi önmegvalósítást ad, mint a pénzért végzett munka. Mindemellett az apák 78,5%-a, anyák 82,4%-a egyetértett azzal, hogy a férjnek és a feleségnek egyaránt hozzá kell járulnia a háztartás jövedelméhez.

Anyaság, főállásban?

A főállású szó kapcsán egy hivatalnok, vagy más dolgozó juthat eszünkbe, aki a rá vonatkozó szabályok szerint adott munkaidőben a béréért teszi azt, amivel megbízzák. Egy anyának főállású anyként, GYET esetén legalább három „főnöke” van, de egyikükre sem azért figyel, mert ezért bért kap. A szabályok lehetővé teszik, hogy a

GYET-et igénylő szülő 30 órát dolgozhasson a támogatás folyósítása mellett. A 40 órás munkahéthez viszonyítva ilyenkor megmarad 10 órányi munkaidő. Kérdés, hogy akkor miért is főállás. Hivatalosan Gyermeknevelési Támogatásnak hívjuk ezt a támogatási formát, amelyben a támogatás szó a mértékre is utal, ami valljuk be semmiképpen sem jelez „főállást”.

De nem szeretném, ha azt gondolná bárki, hogy csupán a szavakon lovagolok: a valódi probléma ezzel a névvel az általa hordozott üzenet, ami olyan szemléletet tükröz, amelyben a nő, az anyaság nem egy egyfajta szép és embert próbáló „hivatásként”, hanem lecsupaszítva, munkavállalóként, alkalmazottként jelenik meg, akinek a munkahelye az otthona. Emellett pedig nem utal az apákra, a férfiakra, akik pedig potenciális igénybevevők. Ne higgyük, hogy nem számít az elnevezés. Ettől még igaz az a támogatás mögött meghúzódó elgondolás, hogy ha szabad más gyermekének gondozásáért fizetést kapni, legyen szabad a sajátunkért is segítséget kapni.

Lényeges ugyanis, hogy az anyaság egy érzelmi, leggyakrabban vérségi kapcsolat, kötődés, amely sok minden, de semmiképpen sem anyagi természetű kapcsolat vagy munkaviszony. Nem szerződés, hanem a szeretet köri össze az anyákat, a szülőket a gyermekkel. Szülőknek lenni, a saját gyermekünket nevelni olyan elkötelezettség, amely számtalan ismeretet igényel, de nem professzió és nem ellenszolgáltatásért végezzük, ilyen értelemben a természetes kötődésen alapuló szülő-gyermek viszony sohasem hivatásos munkaviszony alapján végzett tevékenység. Erre is van példa, az országban nagyon sok

nevelőszülő tevékenykedik, akiknél az évek során sok gyermek lel otthonra, akár hosszabb, akár rövidebb ideig, de számuk nem haladja meg a hatezer főt, s a hivatásos nevelőszülői státuszhoz szükséges képzettséget ennél is kevesebben szerezték meg. Ne akarjunk tehát változtatni a természetes emberi viszonyokon. Amikor a gyermekvállalásról, a családról beszélünk, akkor éppen ellenkezőleg, a természetes emberi értékekre és érzelmi kötődésekre hívjuk fel a figyelmet.

Mi a helyzet a fiatalokkal?

Több elgondolás is létezik, amely a gyermekvállalás kapcsán csoportosítja a fiatalokat. Ezek között vannak pontosabb és kevésbé pontos meghatározások. Az azonban bizonyos, hogy a fiatalok esetében a tematika mindig magában hordozza annak veszélyét, hogy nem számol az egyik legfontosabb emberi tulajdonsággal, a változással. A „Hogyan lettem nagycsaládos” című pályázatunkra számtalan írás érkezett. Az egyik szerzője arról ír, hogy a színpad, a reflektorfény volt számára az egyetlen elképzelhető létforma, ám amikor gyermekvagyázást vállalt egy nagycsaládnál, egyik napról a másikra megváltozott a felfogása. Tudjuk, nem minden változás ilyen gyors, s az sem biztos, hogy a változás iránya a gyermekvállalás szempontjából pozitív, de épp ezért is fontos, hogy bármilyen kategorizálás is történik, minden fiatalt szólítsunk meg, mindenkit a számára legadekvátabb módon.

Egy bizonyos kor alatt az ember nem feltétlenül érzi át a nyugdíjra történő felkészülés jelentőségét, s náluk különösen igaz az az állítás, ami egyébként – talán – mindannyiunkra, hogy nincsenek demográfiai céljaik. Így a főállású anyaság számukra vonzó része a támogatás magas mértéke, illetve az a lehetőség, hogy dolgozhat mellette.

Javaslatok a főállású anyasággal kapcsolatban

Nagyon fontosnak tartom, hogy ha arról gondolkodunk, hogy mekkora legyen a támogatás összege, akkor bármilyen módon, bármilyen sávokban is kerüljön az meghatározásra, a gyermekszám növekedésével nem egyenlő mértékben növelve, hanem a gyermekről-gyermekekre jelentős különbséggel érdemes azt meghatározni. Gondoljunk bele, hogy mi mindent kell figyelembe venni a harmadik, negyedik, sokadik gyermek vállalásakor: elfér-e a család a lakásban, kell-e költözni, ha költözik, lesz-e, aki tud neki segíteni (nagyszülők), mi lesz a nagyszülőkkel, a barátokkal, új iskolába kell-e íratni a gyermekeket, kell-e bővíteni a lakást, tud-e dolgozni az anya, ha igen, mennyit. Nagyon hosszú a kérdések sora, de ezek mindegyike lényeges és sorsdöntő kérdés, s csak látszólag

anyagi dilemmák ezek – persze azok is. Azért állítom, hogy ezek látszólag anyagi dilemmák, mert az ezzel járó kiadásoknak nem az a célja, hogy egy magasabb komfortot, vagy jobb befektetést biztosítsanak, csak az, hogy a következő gyermekek számára is biztosítani tudják, amit az első két-három-négy gyermeknek.

Érdemes lenne megfontolni, hogy a harmadik gyermektől exponenciálisan növekedjen a GYET összege. Azaz ne csupán duplázódjon, de a pénzügyi lehetőségek határáig ennél is magasabb mértékben kerüljön megállapításra. Ez a megközelítés alkalmas lehet a motivációk növelésére, a saját erőforrások mobilizálására, a plusz kiadások és más kényelmetlenségek vállalására.

Jelenleg a GYET a legkisebb gyermek 8 éves koráig vehető igénybe. Ezen a szabályozáson érdemes elgondolkodnunk, hiszen egy három vagy négygyermekes család esetében is előfordulhat, hogy a szülők ezt követően is 8-10 éves gyermekeket, illetve 12-15 éves kamaszokat nevelnek, miközben a GYET jelentette biztonság megszűnik, nemhogy változatlan, de a gyermekek korából és szükségleteiből adódóan, növekvő kiadási teher mellett. Ezt a helyzetet súlyosbítja, hogy a szülő, aki otthon volt a gyermekekkel már hosszabb ideje kiesett a munkaerőpiacról vagy csak részmunkaidőben tudott munkát vállalni, most hirtelen ott maradt magára ezzel a kettős teherrel. Ezt mindenképpen orvosolni szükséges a jövőben.

Emellett nagyon fontos, hogy nem csupán a GYET-nek, mint támogatási formának, de annak környezetének is szükséges változnia. Lényeges kérdés az otthon végzett, home office munka, valamint a részmunkaidő jelentősége. Önmagában azonban a tartalom itt is a részletekben bújik meg. Nem mindegy, hogy a részmunkaidős foglalkoztató azt várja-e el, hogy a négy vagy hat órát az anyuka vagy az apuka kitöltse, vagy azt mondja, hogy itt a feladat, amit el kell végezni, s ezt akkor teszi, amikor akarja, csak az adott határidőre készüljön el. A rugalmasság jelentősége nem az, hogy hány órát dolgozik valaki, hanem gyakorló anyukáknál az, ha – bizonyos keretek között – maga oszthatja be az idejét, amit persze a gyerekek majd mindig alakítanak, de fontos, hogy saját maga által tervezhető legyen a munkavégzés. Ebben a projekt-típusú munkavégzésben az anyukák vagy apukák megtalálhatják a „számításait”. Az otthon végzett munka más előnyökkel is jár: amikor egy héten egyszer jár be az édesanya dolgozni, hatékonyabb ez a munkavégzés, lojálisabb a munkáltatójához, nem terheli a közösségi közlekedést, s egy erős bizalmon alapul az együttműködésük.

Az első gyermek vállalása kiemelkedően fontos, hiszen a gyermekvállalás legjobb reklámját maga a gyermek jelenti. Emellett máig működik az a társadalmi

reflex, hogy kéne egy testvér a már meglévő gyermek mellé. A főállású anyaság szerepe itt válhat fontossá. Ehhez azonban nagyon erős ösztönző erővel kell bírnia. Úgy gondolom, hogy azok a nők alkotják a főállású anyaság célcsoportját, akik már legalább egy, de inkább már két gyermeket szültek. Különösen a kétgyermekesek támogatása volna fontos a GYET révén, kiegészülve a harmadik és sokadik gyermek vállalásánál felmerülő kérdésekben nyújtott állami segítséggel: a nagyobb lakáshoz jutás, esetleg a bővítés támogatása, hogy ne jelentsen költözést a gyermekvállalás, s elszakadást a nagyszülőktől, az iskolától. A több generáció együttélése, akkor is, ha az nem jelent közös háztartást vagy lakást felmérhetetlenül nagy segítséget jelent a szülők számára, hogy dolgozni és gyermeket nevelni egyaránt tudjanak. Ez a folyamat fordítva is igaz, hiszen mindig van kire számítani. Érdemes tehát ilyen értelemben is egyben

kezelni a családot. Akár a tágabb családot is, hiszen, ha már nem élnek a nagyszülők, vagy állapotuk nem teszi lehetővé, távolabbi családtagok is részt vehetnek támogatóan egymás életében. Ez a típusú családi kör mintaként szolgálhat a felnövekvő gyermekek számára, de az ilyen családok környezetében élő, egyke, vagy egyszülős családban élők számára is, akik így egy másfajta, az övéktől eltérő, működő példát láthatnak.

Ne önmagában vizsgáljuk tehát a GYET-et vagy a családtámogatási rendszer egyes elemeit, hanem együttesen, célirányosan, szem előtt tartva nem csupán a demográfiai célokat, hanem a családnak, a gyermeknek az örömfokozó és feltöltődést jelentő oldalát is. Ehhez érdemes széleskörű társadalmi párbeszédet folytatni, mert miként az egyének, úgy a nők sem egyformák, ki ezzel, ki azzal ért inkább egyet, vagy tart hasznosnak egy-egy intézkedést.